

בבא קמא ל"ג

פועל שבא לתבוע שכרו ושורו של בעה"ב תנו רבנן, פועל שבאו לתבוע את שכרם נגחו ומת בעה"ב פטור ואחרים אומרים חייב מבעל הבית ושורו נגח אותו או כלבו נשכו ומת, בעל הבית פטור¹⁶. אחרים אומרים, רשאים פועלים לתבוע שכרם מבעל הבית, ולכן נכנסו ברשות ואם נזוקו בעל הבית חייב. שואלת הגמרא, באיזה מקרה מדובר, אם בעל הבית מצוי בעיר¹⁷ מהו טעמם של אחרים שמחייבים, הרי הפועל היה יכול להמתין ולתבוע את בעל הבית מחוץ לביתו כשיצא לשוק. ואם בעל הבית אינו מצוי בעיר, הפועל רשאי להכנס לביתו, ומה טעמו של תנא קמא שפוטור?

לת"ק הכוונה כן עמוד במקומך ועונה הגמרא, שמדובר באדם שמצוי ואינו מצוי ולאחרים כן הכנס תמיד¹⁸, והפועל קרא לו בפתח ביתו וענו לו כן. התנא קמא סובר שהכוונה היא כן, עמוד במקומך והמתן, וכיון שנכנס שלא ברשות בעל הבית פטור. ואחרים סוברים שהכוונה היא כן הכנס, וכיון שנכנס ברשות בעל הבית חייב. ושנינו בברייתא כמי שאומר שהכוונה היא כן עמוד במקומך. פועל שבא לתבוע שכרו מבעל הבית ונגחו שורו של בעל הבית או נשכו כלבו פטור אף על פי שנכנס ברשות¹⁹. ואם נכנס ברשות מדוע בעל הבית פטור?. אלא שאמד בפתח הבית וקרא לו וענו לו כן, וכיון שהכוונה היא כן עמוד במקומך, בעל הבית פטור.

משנה

ב' שוורים תמין שחבלו זה בזה משלמים במותר חצי נזק. שמים את ההפרש בין מה שהזיקו זה לזה ומי שהזיק יותר ישלם את החצי. שניהן מועדין משלמין במותר נזק שלם. זה שהזיק יותר ישלם את מלוא ההפרש. אחד תם ואחד מועד, אם המועד הזיק לתם יותר מאשר התם הזיק לו ישלם את כל ההפרש, ואם התם הזיק יותר ישלם את החצי.

וכן שני אנשים שחבלו זה בזה, משלמין במותר נזק שלם. אדם במועד ומועד באדם, זה שהזיק יותר ישלם את כל ההפרש. אדם בתם ותם באדם, אדם בתם משלם במותר נזק שלם, כיון שאדם חייב לשלם נזק שלם. ותם באדם משלם במותר חצי נזק, כיון שתם משלם חצי נזק. רבי עקיבא אומר, גם תם שחבל באדם

16 בעל הבית פטור מכופר אבל השור בסקילה. הגהות הב"ח ע"פ הגמרא בדף כ"ג.

17 לפי גרסת הגמרא אי שכיח במתא מ"ט דאחרים ואי לא שכיח במתא מ"ט דת"ק. והתוס' גרסו אי בעל הבית שכיח בשוקא מהו טעמם של אחרים, ואם אינו שכיח בשוקא מהו טעמו של ת"ק. תוס'.

18 אם הוא מצוי תמיד פשוט שאמרו לו כן עמוד במקומך, ואם אינו מצוי כלל אמרו לו כן הכנס. תוס'.

19 ומדובר כשבעל הבית שכיח ולא שכיח, שאם הוא שכיח בביתו פשוט שהכוונה היא לעמוד במקומו, ולא שייך לומר אע"פ שנכנס ברשות. תוס'.

משלם נזק שלם שהוא כל המותר על הנזק שקיבל²⁰.

גמרא

חכמים לומדים מ"כמשפט הזה יעשה לנו רבנן, חכמים לומדים שתם שחבל באדם לו" ששור תם שחבל באדם משלם ח"נ משלם במותר חצי נזק מהכתוב: "בְּמִשְׁפֵּט הִזָּה יַעֲשֶׂה לּוֹ"²¹, שכמשפט של שור שנגח אדם הוא כמשפט שור שנגח שור, כמו שבשור בשור, שור תם ומועד שחבלו זה בזה התם משלם חצי המותר, והמועד משלם את כל המותר. כך בשור ואדם שחבלו זה בזה התם משלם חצי נזק והאדם נזק שלם. ורבי עקיבא אומר שלומדים מהכתוב: "בְּמִשְׁפֵּט הִזָּה" כמשפט התחתון, כדין האחרון שהכתוב אמר מקודם: "וְאִם שׂוֹר נִגַּח הוּא מִתְמַל שְׁלֵשִׁים" וכו' שמדבר בשור מועד, ולא כמשפט העליון, כדין של שור תם שנאמר קודם לכן. ומכאן שתם שחבל באדם משלם נזק שלם כמו שור המועד. ורבי עקיבא לומד מהכתוב "יַעֲשֶׂה לּוֹ" שתם שחבל באדם אינו כמועד לכל דבר, אלא משלם מגופו²².

וחכמים לומדים מהכתוב "הִזָּה" לפטור תם שחבל באדם מתשלומי ארבעה דברים²³ שמשלם אדם שחבל באדם. ורבי עקיבא ממעט זאת מהכתוב: "וְאִישׁ בִּי יִתֵּן מוֹסַב עֲמִיתוֹ" איש בעמיתו ולא שור בעמיתו. וחכמים סוברים שמהפסוק ההוא היינו לומדים רק שבעל השור פטור מצער²⁴ מפני שלא חיסרו ממון, אבל בעל השור חייב לשלם שבת וריפוי שחסרו ממון.

משנה

שור תם שווה מאה זוז שנגח בשור שווה מאתים, והנבילה אינה שווה כלום לוקח את השור הנוגח ששוה חצי נזק.

גמרא

ר' ישמעאל אומר יושם השור ור"ע אומר יוחלט השור
אומרת הגמרא שהמשנה היא כדברי רבי עקיבא,
החולק עם רבי ישמעאל בברייתא. שנינו, רבי
ישמעאל אומר, שור תם שהניזק גובה מגופו שהיה שווה מנה שנגח שור שווה

20 לכאורה אין במשנה חידוש. וי"ל שהמשנה נשנתה משום החידוש בדברי רבי עקיבא. שלמרות שר"ע סובר יוחלט השור לא אומרים שאם כל אחד הקדיש את השור של חברו הוא קדוש כנגד כל חצי הנזק. אלא הוא קדוש רק כנגד המותר. תוס'.

21 וחכמים לומדים דבר אחר מהמלה "הזה". רש"י.

22 ואם אינו שווה כנגד כל הנבילה הניזק מפסיד. רש"י.

23 ואי אפשר ללמוד זאת מכמשפט שור בשור כך משפט שור באדם משום שבשור לא שייכים כלצארבעת הדברים, מפני שאין בו צער ובשת, והריפוי והשבת הם בכלל נזק, מפני שאם ירצה לא ירפאנו וימכרנו מיד ויקנה אחר. אבל אי אפשר לומר שהאדם לא ירפא את עצמו, ויש בו גם שבת. תוס'.

24 יש ספרים שגורסים שהיינו אומרים שפטור מבשור צער ובשת אבל ריפוי ושבת לא. ושואל התוס' מנין נאמר שיתן לו אם מק"ו מאדם שאינו משלם כופר, נקשה מה לאדם שמשלם צער. וי"ל שאינה פרכה מפני שמה שכתוב באדם שמשלם ריפוי ושהת הוא רק גילוי מילתא שכל זה נחשב לנזק. והרי כתוב במפורש ששור משלם נזק. תוס'.

מאתים שמים את השור המזיק בבית דין, והמזיק משלם את דמיו שהוא חצי נזקו. ורבי עקיבא אומר, הניזק יקח את השור המזיק עצמו. רבי ישמעאל סובר שהניזק הוא בעל חוב, והמזיק חייב לו כסף. ורבי עקיבא סובר שהמזיק והניזק הם שותפים באותו שור המזיק שהכתוב מדבר בו, שור שווה מאתים שנגח שור שווה מאתים. ורבי ישמעאל ורבי עקיבא נחלקו בפסוק: "וּמְכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כֶּסֶף" רבי ישמעאל סובר שהכתוב מזהיר את הניזק והמזיק. והנפקא מינה בין רבי ישמעאל ורבי עקיבא היא כשהניזק הקדיש²⁵ את השור המזיק. לרבי ישמעאל השור אינו קדוש²⁶ מפני שהשור אינו שלו, ולרבי עקיבא השור קדוש²⁷.

לרבי ישמעאל כשהמזיק מכר את רבא שאל את רב נחמן מה הדין לפי רבי ישמעאל השור אינו מכור אם המזיק מכר את השור? האם כיון שרבי ישמעאל סובר שהמזיק הוא בעל חוב והוא חייב לניזק כסף, אם מכרו מכור. או שכיון שכל זמן שאינו משלם לו המזיק משועבד לניזק, ואינו יכול למכרו. ואמר לו רב נחמן שאינו מכור. והקשה ממה ששנינו בברייתא, מכרו מכור? אמר לו רב נחמן שהברייתא אומרת שאם המזיק מכרו הוא מכור והניזק חוזר וגובהו מן הקונה. שאלו, וכיון שחוזר וגובהו, למה הוא מכור? ענה לו, שאם הקונה חרש בו לפני שהחזירו לניזק אינו חייב לשלם לניזק עבור החרישה.

עשה עבדו אפותיקי ומכרו עשה שואלת הגמרא, לכאורה נלמד מכאן שאם לווה ומכר שורו אפותיקי ומכרו הוא מטלטלין שאינם דבר שקיים והמלוה אינו סומך דעתו עליהם, ובעל חוב אינו גובה ממטלטלין מן הלקוחות? עונה הגמרא, שונה הדין בשור המזיק, שכיון והתורה שיעבדה את השור לניזק כמו שעשהו אפותיקי. וכמו שאמר רבא, עשה עבדו ומכרו בעל חוב גובה ממנו, עשה שורו אפותיקי ומכרו בעל חוב אינו גובה ממנו. מפני שלשיעבוד של עבד יש קול, אבל לשיעבוד של שור אין קול. ושור שנגח נקרא שור נגחן ויש לדבר קול, ובעל חוב גובה ממנו.

מכרו אינו מכור שנה רב תחליפא בר מערבא לפני רבי אבהו, מכרו אין מכור הקדישו מוקדש והקדישו מוקדש. ושואלת הגמרא על מי מדובר, אם המזיק מכרו ואינו מכור כרבי עקיבא שאמר יוחלט השור. הרי הסיפא שאומרת שאם המזיק הקדישו מוקדש היא כרבי ישמעאל שאמר יושם השור בבית דין. ואם

25 הגמרא יכלה לומר שיש נפק"מ אם יכול לסלקו במעות, או אם המזיק מכר את השור, לר"י הוא מכור לרדיא ולר"ע אינו מכור. וכן אם השביח או כיחש. אלא שנקט אחת הנפק"מ. תוס'. הרמב"ם כתב שגם לר"ע הוא מכור. הגהות הגר"א.

26 אפ' למי שאומר בע"ח למפרע גובה הוא רק היכן שגבה אותו לבסוף, אבל כאן הניזק נתרצה לקבל כסף ולא גבאו ולר"י אינו קדוש. אבל לר"ע הוא קדוש מפני שהם שותפים. תוס'.

27 אפ' שאם המזיק יודה הוא יפטר, עכשיו הוא לא הודה עדיין. תוס'.

מדובר כשהמזיק מכרו או הקדישו, הרישא שאומרת מכרו אינו מכור היא כרבי ישמעאל שאומר יושם השור. והסיפא שאומרת הקדישו מוקדש היא כרבי עקיבא שאומר יוחלט השור? אלא אומרת הגמרא, שהברייתא מדברת כשהמזיק מכרו או הקדישו, והיא דברי הכל. אם מכרו אינו מכור אפילו לרבי ישמעאל מפני שהשור משועבד לניזק. ואם הקדישו מוקדש אפילו לרבי עקיבא, משום מה שאמר רבי אבהו²⁸ במקדיש נכסיו והיו עליו חוב לכתובת אשה ובעל חוב. שנותן להקדש דבר מועט ובעל חוב גובה ממנו את חובו, גזירה שמא יאמרו הקדש יוצא לחולין בלא פדיון. וכן כשהמזיק הקדיש את השור נותן להקדש דבר מועט, אפילו שמן הדין השור אינו קדוש.

מכר הקדיש שחט נתן במתנה עד שעמ' בדין צנו רבנן, שור תם שהזיק, אם מכרוהו מכור מוקד' מה שעשה עשוי ולא משעמד בדין הקדישוהו שחטוהו או נתנוהו במתנה לפני שעמד בדין, מה שעשה עשוי. אולם לאחר שעמד בדין, לא עשה ולא כלום. קדמו בעלי חובות והגביהו בין חב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב, לא עשו ולא כלום לפי שאינו משתלם אלא מגופו. מועד שהזיק בין שעמד בדין, בין שלא עמד בדין מכרו מכור הקדישו מוקדש, שחטו ונתנו במתנה מה שעשה עשוי. קדמו בעלי חובות והגביהו בין חב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב מה שעשה עשוי לפי שאין משתלם אלא מן העליה.

מכרו מכור לרידיא הקדישו מוקדש כר' אבהו מבררת הגמרא, מה שאמרה הברייתא נתנו במתנה מה שעשה עשוי לרידיא שבתם לפני שעמד בדין מועיל בו קנין, ניתן להסביר ש'מכור', הכוונה שהקונה אינו משלם עבור החרישה. וב'מוקדש' כרבי אבהו, שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. ומתנתו מועילה שמקבל המתנה אינו משלם עבור מה שחרש בו. אבל מה כוונת הברייתא במה שאמרה שהועיל אם שחטו, הרי הניזק יגבה את בשרו? כמו ששינינו בברייתא, בשור תם שנגח נאמר "וּמְכָרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי", ואין הכוונה ששור תם משתלם מגופו כשהוא חי, שלומדים מהכתוב: "וּמְכָרוּ אֶת הַשּׁוֹר" מכל מקום, שגם כשהשור הנוגח אינו חי משלמים לניזק מבשרו? אמר רב שיזבי, כוונת הברייתא שאם המזיק שחט, אינו משלם את 'פחת שחיטה' שהוא הפחת בדמיו של השור השחוט שבשרו שווה פחות משור חי.

רב הונא בריה דרב יהושע אמר מכאן שהמזיק שיעבודו של חברו פטור אמר רב הונא בנו של רבי יהושע, מכאן שהמזיק שיעבודו של חברו פטור. ומבארת הגמרא שחידש בדבריו, שלא אומרים שכאן הוא פטור מפני שיכול לומר לקחתי ממך רק רוח.

28 אבל בלא דברי רבי אבהו אינו קדוש משום שקדושת דמים אינה מפקיעה מידי שיעבוד, ומדובר בבעל מום שאינו קדוש קדושת הגוף, או בתם שהקדישו לבדק הבית. וקשה מכאן לשיטת ר"ת שסובר שכל קדושת מטלטלין ואפ' קדושת דמים מפקיעה מידי שיעבוד. ויש לומר שחכמים אלמיה לשיעבודו של הניזק. תוס'.

אבל בכל מקום המזיק דבר שמשועבד לחברו יהיה חייב. שואלת הגמרא, הרי רבה אמר את הדין גם במקרה כזה, השורף שטרותיו של חברו פטור? עונה הגמרא, השורף שטר של חברו פטור משום שיכול לומר לו שרפתי לך נייר שאין לו כל ערך. אבל היכן ששחט את השור היינו אומרים שהוא עשה פעולה ניכרת בשור שמשועבד לחברו, וכמו שחפר בורות בשדהו, והתנא אמר לא עשה ולא כלום, שהוא פטור.

קדמו בע"ח בין חב עד שלא הזיק בין הזיק עד שואלת הגמרא, מדוע אמרה הברייתא שלא חב מפני שהיה גובה את השור שהזיק? שאם המזיק לווה לפני הנזק ואחר הזיק אין בעלי החובות גובים, הרי בעל החוב קודם לניזקים. ואפילו כשהזיק עד שלא חב, הרי בעל החוב תפס קודם? ולכאורה יש מכאן ראייה למי שאומר שבעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה? עונה הגמרא, בכל מקום נאמר שמה שבעל חוב המאוחר גבה גבה. וכאן הניזק יאמר לבעל החוב, גם אם השור היה בידך בשעה שהזיק, הייתי גובה אותו ממך שהרי הוא שור תם שמשתלם מגופו²⁹.

29 התוס' תמה הרי אם השור היה בידי הבעל חוב הוא חייב לשלם שהרי פשע בשמירתו. וי"ל שהגמרא אומרת רק שגוף השור התם אינו משועבד לבעל חוב כמו שהוא משועבד לניזק. תוס'.

